

Povaha pre-existence v Novém zákoně

Anthony Buzzard

"V křesťanské tradici se Nový zákon dlouho četl prizmatem pozdějších koncilních vyznání víry... Mluvit o Ježíši jako o Božím Synu mělo v prvním století *zcela jinou konotaci*, než jaký má od Nikájského koncilu (325 n. l.). Řeči o jeho preexistenci by se pravděpodobně ve většině, možná ve všech případech, měly chápat na základě analogie preexistence Tóry, tedy *spíše jako označení věčného Božího záměru*, který se skrze něj uskutečňuje, *než jako preexistence plně osobního druhu*."¹

"Církev hlavního proudu se hlásí k určitému učení o Ježíši, ale odborníci na raně křesťanské myšlení zpochybňují argumenty, jimiž se k tomuto učení dospělo. Znalci Nového zákona se ptají, zda ji Nový zákon vůbec učí, a historici se podivují nad propastí mezi samotným Ježíšem a plně rozvinutým křesťanstvím. Tyto otázky jsou velmi znepokojivé, protože naznačují, že křesťanství je možná v horším stavu, než se myslelo. Možná to není v zásadě zdravá budova, která by potřebovala pouze modernizovat, ale možná potřebuje radikální rekonstrukci.... Nový zákon nikdy nenaznačuje, že výraz 'Boží Syn' znamená právě 'Bůh'!"² [Přesto evangelikálové trvají na této rovnici, má-li být člověk považován za křesťana!]

"Když chtěl Žid něco označit za předem určené, mluvil o tom jako o již 'existujícím' v nebi."³ [Výroky o "preexistenci" ve NZ tedy ve skutečnosti souvisejí s předurčeností a určením předem. Byli to Řekové, kteří špatně pochopili židovský způsob myšlení a udělali z Ježíše kosmickou postavu, která vstoupila na zem z vesmíru. Je však takový Ježíš lidskou bytostí? Je skutečným Mesiášem Izraele?].

Mnozí oddaní křesťané jsou v současné době znepokojeni gnostickými a mystickými tendencemi, které ovlivňují církev. Mnozí si však neuvědomují, že filozofické a mystické myšlenky pronikaly do církve od 2. století prostřednictvím "církevních otců", kteří byli prosyceni pohanskou filozofií a položili základy vyznání víry, které se dnes nazývá "ortodoxní". Sémě trinitární nauky bylo zaseto v myšlení Justina Mučedníka, křesťanského apologety z druhého století, který "našel v platonismu nejužší přiblížení ke křesťanství a domníval se, že k přechodu do většího světla křesťanského zjevení není třeba se s jeho duchem a zásadami rozejít". "Síly, které působily na změnu apoštolského učení, vycházely z pohanství Zvyklosti myšlení, které pohané přinesli do církve, jsou dostatečným vysvětlením pro poškozování apoštolského učení, které začalo v poapoštolské době."⁴

Inteligentní křesťané by měli být informováni o těchto zkresleních a o tom, jak jsou v současnosti mnohými "kanonizována" jako Písmo. Rozlišování znamená naučit se rozlišovat mezi zjevenou pravdou a pohanskými, filozofickými naukami, které vznikly mimo Bibli, ale ovlivnily to, čemu se dnes říká "pravověrnost".

Chtěl bych čtenáře požádat, aby se zamyslel nad katastrofálními důsledky toho, že nevěnuje pozornost židovskému způsobu myšlení, který se nachází v Bibli, kterou (s výjimkou Lukáše) napsali Židé. Je zřejmé, že pokud Židé nemají na mysli to, co my rozumíme pod pojmem "preexistence", jsme schopni je špatně chápat v základních otázkách týkajících se toho, kdo Ježíš je. Je obrovský rozdíl mezi tím, zda je předem určen nebo predestinován, a tím, zda skutečně existuje předem. Řecká filozofie věřila v "druhého Boha", mimolidského prostředníka mezi stvořitelem a světem. Pravý Ježíš je však "člověk Mesiáš", jediný prostředník mezi Bohem a člověkem (1 Tim 2:5). "Pro nás křesťany je jeden Bůh Otec a jeden Pán Mesiáš" (1 Kor 8:4-6). Všimněte si pozorně Pavlovy definice jediného Boha.

Nový zákon je veskrze židovská kniha. Všichni jeho autoři byli Židé, snad kromě Lukáše (který je však stejně židovský jako kterýkoli z autorů, pokud jde o jeho zjevnou radost z židovské spásy [Jan 4:22], která je v Ježíši nabídnuta jak Židům, tak pohanům). Moderní čtenáři Bible přistupují k základním biblickým otázkám se zakořeněným řeckým pohledem na život. Ten zdědili od církvi a raných postbiblických vyznání víry, které přehlížely skutečnost, že Ježíš byl Žid, který myslel a učil v židovských kategoriích.

V tradičním, věroučném křesťanství existuje antisemitská tendence, kterou je třeba rozpoznat a odmítnout. Dramaticky ovlivnila křesťanské učení. Ovlivnila způsob, jakým definujeme osobu Ježíše, Mesiáše.

Představa, že duše se odděluje od těla a vědomě přežívá mimo tělo, je zcela nežidovská (to je dobře známo ze starozákonní perspektivy - a novozákonní učení o přirozenosti člověka vychází ze Starého zákona). Moderní čtenáři Bible jsou šokováni zjištěním, že v Bibli **umírá celý člověk**, upadá do bezvědomí ("spánku") a k životu je navracen až budoucím vzkříšením celého člověka. Tradiční křesťanství setrvává na mylné představě, že člověk má "nesmrtelnou duši", která přežívá smrt. Mnozí čtenáři Bible nevěnovali pozornost výroku z *Interpreter's Dictionary of the Bible*:

"Žádný biblický text nepotvrzuje názor, že duše je v okamžiku smrti oddělena od těla."⁵

Představa, že Ježíš byl před svým narozením v Betlémě skutečně naživu a při vědomí, je také velmi nežidovská. Lidské bytosti v hebrejském myšlení neexistují vědomě před narozením. Preexistence duší patří do světa řecké filozofie a zastávali ji i někteří církevní otcové (zejména filozoficky a mysticky smýšlející Origenes). Tuto myšlenku však neodvozovali z Bible

Součástí pokání je ochota přiznat, že jsme byli oklamáni, že jsme neměli dostatek informací, abychom se mohli správně rozhodnout v biblických otázkách.

Než se pokusíme pochopit, kdo byl Ježíš, musíme znát jednu nejdůležitější skutečnost:

"Když Žid říkal, že je něco 'předurčeno', myslel tím, že to již 'existuje' ve vyšší sféře života. Dějiny světa jsou tedy předurčeny, protože jsou *v jistém smyslu* již předem existující a v důsledku toho stanovené. Toto typicky židovské pojetí předurčení lze od **řecké představy preexistence** odlišit dominancí **myšlenky 'preexistence' v Božím záměru**."⁶

Náš učenec nám dále říká, že tento typický způsob židovského myšlení je jasně ilustrován v 1 Petra. To nám hned připomíná, že Petr se svého židovského způsobu myšlení (založeného na hebrejské Bibli) nevzdal, když se stal křesťanem. Petrův list je adresován "vyvoleným podle předzvědění (*prognosis*) Boha Otce" (1 Pet 1:1, 2). Petr věřil, že všichni křesťané byli předzvěděni, ale to neznamená, že jsme všichni existovali předem!

Petrovo učení o budoucích věcech je prostoupeno stejnou myšlenkou, že vše je předem stanoveno ve velkém Božím plánu. Bůh vidí vše uložené před sebou. Ti, kdo mají dar ducha, budou sdílet Boží pohled a ve víře poznají, že skutečnosti Božího plánu se v budoucnu stanou skutečností na zemi. Podle Petra byl Mesiáš sám *předzvěděn, nejen jeho smrt za naše hříchy, ale i samotná osoba Mesiáše* (1 Pet 1:20). Petr používá stejné slovo k popisu "existence" Božího Syna v Božím plánu jako to udělal, když popisoval "existenci" křesťanské církve (v. 2).

Ačkoli byl Mesiáš předvídan (ne znám, ale předem ohlášen, jako byl Jeremiáš před svým narozením, Jer 1:5), byl zjeven tím, že byl při svém narození uveden ve skutečnou existenci (Lk 1:35). To je typicky židovský způsob chápání Božího záměru s lidstvem. On uskutečňuje plán ve vhodnou dobu.

Druh "preexistence", který má Petr na mysli, odpovídá židovskému prostředí, nikoli řecké atmosféře pozdějšího, postbiblického křesťanství.

"Nejsme oprávněni tvrdit, že Petr byl obeznámen s představou Kristovy preexistence u Otce před vtělením [nejsme tedy oprávněni tvrdit, že Petr byl trinitář!]. Tato představa totiž není nutně obsažena v jeho popisu Krista jako 'předzvěděného před založením světa', protože křesťané jsou také předmětem Božího předzvědění. Můžeme jen říci, že výraz *pro kataboles kosmou* [před založením světa] stvrzuje Kristův úřad a dílo v nadpozemském rozsahu a významu.... Petr nerozšířil svou víru v Kristovo božství na potvrzení jeho preexistence: jeho christologie se podobá spíše christologii prvních kapitol Skutků než christologii Jana a Pavla."⁷

Petr jako hlavní apoštol (Mt 10:1) by neměl pochopení ani pro trinitářský, ani pro ariánský pohled (srov. moderní svědkové Jehovovi) na Ježíše.

Všimněme si také, že podle Petra budoucí spása křesťanů, Království, které mají zdědit při Kristově návratu, rovněž čeká v nebi "připravena, aby byla zjevena v čase konce" (1 Pt 1:10, 11). Druhý příchod má být tedy "apokalypsou" neboli odhalením toho, co nyní "existuje", ale je skryto našim očím. O Ježíši se tedy říká, že byl "předzvěděný" a čekal, až bude zjeven v pravý Boží čas (1 Pt 1:20). Ani Království, ani Ježíš ve skutečnosti neexistovali předem. Byli naplánováni již před založením světa.

Pavel používá stejný koncept a jazyk o budoucím vzkříšení a nesmrtelnosti svatých. Říká, že již "máme" "budovu od Boha, dům vhodný pro nadcházející věk".⁸ Naše budoucí vzkříšené tělo již "existuje" v Božím záměru a můžeme ho považovat za skutečné, protože je jisté, že se v budoucnu projeví. V tomto smyslu ho "máme", i když ho samozřejmě ještě nemáme doslova. Totéž platí o pokladu, který máme v nebi. Je slíben pro naši budoucnost. Odměnu za dědictví obdržíme (Kol 3:24), až ho Kristus při svém budoucím příchodu přinese z nebe na zem.

Spíše předem stanovena než doslovná
preexistence

Když jsme pochopili tuto základní skutečnost židovské (a biblické) teologie a myšlení, nebude pro nás obtížné přizpůsobit naše chápání dalších pasáží, kde se vyskytuje stejný princip "existence" následované skutečným výskytem. Tak Ježíš v Janově evangeliu 17:5 říká: "Oslav mě [nyní] tou slávou, kterou *jsem měl u tebe* před založením světa". Na základě 2 Kor 5:1 bude moci křesťan v budoucnu, po vzkříšení při

Kristově návratu, říci, že nyní obdržel to, co již "měl", tj. co je pro něj v Božím plánu uloženo. O křesťanech se říká, že *mají* poklad v nebi (Mk 10: 21), tj. odměnu uloženou u Boha nyní a určenou k udělení v budoucnosti. Tím je pouze řečeno, že jednoho dne *v budoucnosti* "zdědí království, které je pro ně připraveno od založení světa" (Mt 25:34).

Když Ježíš říká, že "měl" slávu, o kterou se nyní modlí (Jan 17:5), žádá pouze o slávu, o které věděl, že je pro něj Bohem připravena od počátku.⁹ Tato sláva existovala v Božím plánu a v tomto smyslu ji Ježíš již "měl". Všimněme si, že Ježíš neřekl: "Vrat mi slávu, kterou jsem měl, když jsem žil u tebe před svým narozením." Tato představa by byla judaismu zcela cizí. Je zcela zbytečné a vlastně nesprávné vkládat do textu Písma pohanské myšlenky, když jim můžeme dát dobrý smysl tak, jak stojí v jejich židovském prostředí. Břemeno je na těch, kteří věří v doslovnou preexistenci, aby prokázali, že tyto texty *nelze* vysvětlit v jejich vlastním židovském kontextu.

Takzvaná "preexistence" Ježíše u Jana odkazuje na jeho "existenci" v Božím plánu. Církev byla postižena zaváděním nebiblického jazyka. V řečtině existuje pro "skutečnou" preexistenci naprosto správný výraz (*pro-uparchon*). Je velmi příznačné, že se nikde v Písmu nevyskytuje, ale ve spisech řeckých církevních otců 2. století ano. Tito řečtí komentátoři Písma nerozuměli hebrejským myšlenkovým kategoriím, v nichž je napsán Nový zákon.

Takzvaná "předlidská existence" Krista v Bibli odkazuje na *předchozí existenci Ježíše v Božím plánu a vizi*. Předlidská existence v Bibli neznamená to, co znamenala v pozdějších vyznáních víry: skutečnou vědomou existenci Božího Syna před jeho narozením, při němž vstoupil na zem a do lidského života tím, že prošel lůnem své matky.

Pro Ježíšovo chápání sebe sama jako Syna člověka je nejdůležitější židovské a biblické pojetí preexistence. Syn člověka se vyskytuje v knize Daniel. "Preexistuje" pouze v tom smyslu, že nám Bůh poskytuje vizi o něm ve svém plánu pro budoucnost. Syn člověka je *lidská bytost* - to je to, co tato slova znamenají. Jan tedy chce, abychom pochopili, že *lidský* Mesiáš byl v nebi již před svým narozením (v Božím plánu) a byl viděn v *Danielově vidění budoucnosti* (Dan 7; Jan 6,62). Ježíš při svém nanebevzetí vystoupil na místo, které pro něj bylo předtím připraveno v Božím plánu. Žádný text neříká, že Ježíš *odešel zpět* (*upostrepho*) k Bohu, ačkoli tato myšlenka byla nesprávně vnesena do některých mo-

derních českých překladů, aby podpořila "ortodoxii". Takový chybný překlad řeckého "jít k Otci" jako "vrátit se k Otci" vypovídá svůj vlastní příběh.¹⁰ Překlad Bible byl zkomolen tak, aby odrážel tradiční, postbiblické představy o tom, kdo je Ježíš.

Syn člověka není anděl. Žádný anděl nebyl nikdy nazván "Synem člověka" (= příslušníkem lidského rodu - z dobrého důvodu Ježíšův oblíbený titul). Nazývat Mesiáše andělem by bylo zmatením kategorií. Proto učenci správně uvádějí, že myšlenka preexistence Mesiáše "*předcházející jeho narození v Betlémě* je v judaismu neznámá". Mesiáš podle všeho, co je o něm předpovězeno ve Starém zákoně, patří svým původem k lidskému rodu:

"Židovství nikdy neznalo nic o preexistenci, která by byla vlastní Mesiáši **před jeho narozením jako člověka**' (Dalman, *Words of Jesus*, s. 128-32, 248, 252). Dominanci této myšlenky v jakémkoli židovském okruhu nelze vážně obhájit. Židovství neznalo nic o [doslova] předem existujícím ideálním člověku".¹¹

Tvrdit o sobě, že "jste byli před Abrahamem" (Jan 8:58), neznamená, že si pamatujete, že jste byli naživu před svým narozením. To znamená uvažovat jako Řek, který věří v preexistenci duší. V hebrejském myšlení Nového zákona může člověk "existovat" jako součást Božího plánu, stejně jako existoval i stánek, chrám, pokání a další významné prvky Božího záměru. Podle citátu, který uvedeme později, **existoval předem v tomto smyslu dokonce i Mojžíš**. Apoštol Jan mohl také říci, že Kristus byl "**ukřížován před založením světa**" (Zj 13:8). To nám dává nesmírně cenné vodítko k tomu, jak novozákonní autoři chápali "preexistenci".

V hebrejské Bibli je mnoho příkladů minulých časů, které se ve skutečnosti vztahují k budoucím událostem. Jsou "minulé", protože popisují události, které jsou pevně dané Božími radami, a proto je jisté, že se uskuteční. Čtenáři Bible opomíjejí právě tento židovský způsob myšlení, když přeskakují k závěru, že když Ježíš řekl, že "měl" slávu u Otce od stvoření světa (Jan 17:5), myslel tím, že v té době žil. Z hlediska západního kontextu je tradiční chápání jistě rozumné. Nemůžeme však Mesiáši prokázat tu čest a pokusit se porozumět jeho slovům v jejich hebrejském prostředí? Neměli bychom Bibli vykládat ve světle jejího vlastního kontextu, a ne našich pozdějších vyznání?

Žádná Ježíšova preexistence u Matouše,
Marka a Lukáše

V Matoušovi, Markovi, Lukášovi, Skutcích apoštolů a Petrovi a v celém Starém zákoně se o reálné pre-existenci Krista mlčí. Nejenže nezmiňují předlidského Božího Syna, ale dokonce tuto myšlenku popírají, když hovoří o Ježíšově **původu** (*genesis*) (Mt 1:18) a jeho **zplození jako Syna** (Mt 1:20) v *Mariině lůně*.¹² Všimněte si, že pro ariány a trinitáře, kteří si myslí, že Ježíš byl zplozen na věčnosti dávno před svým početím/porodem v Marii, by se jednalo o *druhé zplození*.¹³ Lukáš o ničem takovém neví. Čtenáři bez předsudků vidí (což uznává celá řada biblických odborníků), že Ježíš Matouše, Marka, Lukášových Skutků a Petra je lidská bytost, která má svůj původ ve svém "zplození" a narození, stejně jako všechny ostatní lidské osoby. Neexistoval předtím. Matouš dokonce v Mt 1:18 hovoří o Ježíšově "zrodu".

Chápat Janovo evangelium tak, že učí o jiném Ježíši než Matouš, Marek a Lukáš - o Ježíši, který je ve skutečnosti andělem nebo Bohem, jenž se zjevuje jako člověk -, je vážné pochybení. Takový nelidský Mesiáš je cizí nejen zbytku Nového zákona, ale celému Božímu zjevení ve Starém zákoně, pokud jde o jeho definici příštího Mesiáše. Deuteronomium 18:15-18 výslovně říká, že **Mesiáš má povstat z rodiny v Izraeli**. V tomto důležitém christologickém textu se výslovně říká, že Mesiáš *není Bůh, ale Boží zmocněnec narozený v rodině Izraele*. Všichni Židé, kteří očekávali Mesiáše, očekávali lidskou osobu, nikoli anděla, natož samotného Boha! Židé sice nechápali, že se Mesiáš má narodit nadpřirozenou cestou, ale i toto zázračné zplození bylo ve skutečnosti předpovězeno (Iz 7:14; Mt 1:23). "Předlidský" Mesiáš však není nikde naznačen.

Podle Izajáše 44:24 byl Bůh při prvotním stvoření bez doprovodu. Ježíš v evangeliích připisuje stvoření Otci (Mk 10:6; Mt 6:30; Lk 12:28) a nepamatuje si, že by byl činitelem při stvoření v Genesis. Pokud by Ježíš skutečně byl stvořitelem nebe a země z Genesis, proč na to nemá žádnou vzpomínku? Proč výslovně říká, že stvořitelem byl Bůh? Odpověď zní, že Ježíš pracoval v židovském a biblickém rámci biblického dědictví, které přijal a které "nepřišel zničit".

Duch Boží je věřícím k dispozici. Když se naučí myslet jako Bůh, budou sdílet představu, že "Bůh mluví o věcech, které neexistují, *jako by existovaly*" (Řím 4:17). Je chybou zaměňovat "existenci" v Božím plánu za reálnou preexistenci, a vytvářet tak ne zcela lidského Ježíše. Kristus biblického očekávání je lidská osoba, nadpřirozeně počatá. Vrcholná sláva jeho zásluh pro nás spočívá v tom, že skutečně

byl člověkem. Byl pokoušen. Bůh však nemůže být pokoušen (Jk 1:13).

"Skalní" apoštol, kterého Ježíš pověřil, aby "pás mé ovce", nám dal úžasnou lekci, jak chápat význam preexistence jako předzvěděni a předurčení. Byl to Petr, jehož uznání Ježíše jako *Mesiáše* bylo přivítáno vzrušeným Ježíšovým souhlasem (Mt 16:16-18). Petr a Jan pochopili, že sláva, kterou Ježíš již "měl", je stejná sláva, jaká také "**byla dána**" věřícím následujícím po Ježíšově době (a tedy ještě nenarozeným v době, kdy Ježíš mluvil) (Jan 17:22). To znamená pouze to, že věci, které jsou pevně stanoveny v Božích radách, "existují" v jiném smyslu než v reálné existenci. Musíme si vybrat, zda budeme jazyku Nového zákona rozumět jako Američané či Evropané, nebo jako sympatizanti Ježíše a jeho židovské kultury. Verš ve Zjevení hovoří o věcech, které "byly" dříve, než byly stvořeny. "Byly a byly stvořeny" (Zj 4:11).¹⁴ Jejich stvoření vyplývá z původního Božího plánu, podle kterého měly vzniknout.

Znalost pozadí Nového zákona ukazuje, že Židé věřili, že i Mojžíš "existoval" v Božích radách, ale ne jako vědomá osoba:

"Neboť tak rozhodl Pán světa: stvořil svět kvůli svému lidu, ale tento záměr stvoření neoznámil od počátku světa, aby národy mohly být shledány vinnými..."Ale mě [Mojžíše], který byl od počátku světa připraven, aby byl prostředníkem smlouvy, navrhl a naplánoval" (Mojžíšova smlouva, 1:13, 14).

Jestliže byl Mojžíš stanoven v Božím plánu, dává jasný smysl, že Mesiáš sám byl cílem, pro který Bůh všechno stvořil. Lze tedy říci, že všechny věci byly stvořeny kvůli Kristu. Z úcty ke zjevenému Božímu plánu a na počest lidského Spasitele bychom se měli snažit pochopit jeho identitu v kontextu jeho vlastního hebrejského prostředí.

Krásné vyjádření židovského chápání "preexistence" podal norský učenec Mowinckel ve svém slavném díle *He Who Cometh*:

To, že jakékoli vyjádření nebo prostředek Boží vůle pro svět, jeho spásná rada a záměr, byl od počátku přítomen v **Jeho mysli** neboli v **Jeho 'Slově'**, je přirozený způsob, jak říci, že nejde o náhodu, ale o náležité rozvinutí a vyjádření Božího vlastního bytí [srov. Jan: "Slovo bylo u Boha a bylo Bůh"]. Toto připsání preexistence naznačuje náboženský význam nejvyššího řádu. Rabínská teologie mluví o Zákoně, o Božím trůnu slávy, o Izraeli a dalších důležitých předmětech víry jako o věcech, které byly stvořeny Bohem a byly u něj přítomny již před stvořením světa. Totéž platí i o Mesiáši. Je řečeno, že jeho jméno bylo

u Boha v nebi přítomno již dříve, že bylo stvořeno dříve než svět a že je věčné.

Odkaz zde však není na skutečnou preexistenci v přísném a doslovném slova smyslu. To je zřejmé ze skutečnosti, že mezi tyto preexistující entity je zahrnut i Izrael. To neznámá, že by národ Izrael nebo jeho předek existovali již dávno v nebi, ale že společenství Izrael, Boží lid, bylo od věčnosti v Boží mysli jako činitel jeho záměru To platí i pro zmínky o preexistenci Mesiáše. Je to jeho "jméno", nikoli Mesiáš sám, o němž je řečeno, že bylo přítomno u Boha před stvořením. V *Pesikta Rabbati* 152b se říká, že "od počátku stvoření světa se zrodil král Mesiáš, neboť vzešel v **Boží myšlence** dříve, než byl stvořen svět". To znamená, že od věčnosti bylo *Boží vůlí, aby Mesiáš vstoupil do existence* a konal ve světě své dílo, aby naplnil věčný Boží spásný záměr." (s. 334).

Domněnka zavedená pohanskými, filozoficky smýšlejícími "církvními otci", že Ježíš byl buď druhým "členem" Božství (pozdější ortodoxie), nebo stvořeným andělem (ariáni a v moderní době svědkové Jehovovi), rozpoutala celý zapeklitý problém Kristovy přirozenosti ve vztahu k Božství a zahalila do mlhy Ježíšovo skutečné mesiášství a jeho mesiášské evangelium o Království. Ježíš Nazaretský je tím, čím se Slovo (Boží Moudrost) z Jan 1:1 *stalo*.¹⁵ Jako lidská bytost je jedinečným vyjádřením Boží Moudrosti. Byla to Boží Moudrost, která existovala od počátku, a tato Moudrost se stala osobou při početí Ježíše. Toto vysvětlení ponechává nedotčené velké kardinální učení, že jediný Bůh je Otec a že Ježíš je Pán Mesiáš, nikoliv Pán Bůh.¹⁶ Byli to raní řeční církvní otcové, kteří zmatli otázku židovského a křesťanského monoteismu zavedením myšlenky "číselně druhého Boha".¹⁷

Je velmi příznačné, že Pavel často mluví o evangeliu jako o skrytém v Božích radách od "dávnych věků".¹⁸ Říká také, že Boží Syn "vstoupil do existence" z ženy a z Davidova potomstva (Řím 1:4; Gal 4:4). Je nepředstavitelné, že by Pavel věřil v preexistenci Syna. Bylo by nepravdivé tvrdit, že Syn přišel do existence při svém narození, kdyby ve skutečnosti existoval vždy. Mnohem rozumnější je předpokládat, že Pavel souhlasil s Petrem v tom, že Mesiáš byl skryt v Božích radách a pak se zjevil v plnosti času.¹⁹ Pavel věřil, že "všechno bylo stvořeno v Ježíši" (Kol 1:15). Neřekl, že byly stvořeny "skrze něj".

A konečně je nanejvýš nerozumné tvrdit, že "Moudrost" v Příslavích (tj. "Paní Moudrost") byla ve skutečnosti Ježíš, Syn, který existoval předtím. Nemělo by být obtížné rozpoznat, že "Moudrost" zde představuje personifikaci božské vlastnosti, nikoliv oso-

bu. Důkaz o tom najdeme nejen ve všech významných komentářích, ale zcela jasně i v samotném textu. "Já, Moudrost, přebývám s Rozvážností....". (Př 8:12). Je-li Moudrost skutečně (mužský) Boží Syn, kdo je potom Rozvážnost?

Preexistující účely a personifikace jsou součástí judaistické literatury. Preexistující, ne-lidský Mesiáš nikoliv. Mesiáš, který není lidskou bytostí, se mnohem více blíží pohanským představám o preexistujících duších a gnostických "aionech". Právě tato raná invaze pohanství bohužel začala kazit víru, přesně jak varovali Petr a Pavel (2 Pet 2; Sk 20:29-31).

Tento vpád pohanství vedl k velmi podivnému vyjadřování o Ježíši. Jeho "predlidská existence" signalizuje skutečnost, že vlastně není lidskou bytostí. Existoval jako anděl ještě před svým narozením. To má blízko k představě "bohů, kteří sestoupili v podobě lidí". Takový Ježíš zní jako pohanská spasitelská postava. V řecko-římském světě existovalo mnoho takových kosmických spasitelů. Existoval však jen jeden Mesiáš, jehož identita byla dána dlouho před jeho narozením. Byl předpovězen (1 Pet 1:20) a měl povstat z domu Izraele jako Izraelita z kmene Juda (Dt 18:15-18; Sk 3:22; 7:37). Tento důležitý text v Deuteronomiu vlastně říká, že slíbeným Božím zmocněncem **nebude Pán Bůh**, ale jeho mluvčí (Dt 18:16, 17). Křesťané by si měli dávat pozor, aby tomuto Spasiteli prohlašovali svou věrnost. Uctívání Spasitele s nesprávnými představami o něm znamená riziko uctívání jiného Spasitele. **Ježíšovo vyznání víry je pro křesťany tím správným vyznáním (Mk 12:28nn)**. Jak mnozí učenci vědí, toto vyznání víry není trinitární vyznání víry. Jediný Bůh Izraele a Ježíše byl a je Otec (Jan 17:3; Jan 5:44; 1 Tim 2:5; 1 Kor 8:4-6), "jeden a jediný Bůh" (Jan 5:44), "jediný pravý Bůh" (Jan 17:3).

Jan 1:1

Kristologie, nauka o tom, kdo je Ježíš, se zabývá odůvodněným vyjádřením Ježíšova vztahu k Jedinému Bohu Izraele. Není pochyb o tom, že pro první křesťany měl Ježíš "hodnotu a skutečnost Boha". To však neznámá, že si mysleli, že Ježíš "je Bůh". Někteří zastávají názor, že Jan představuje Ježíše v metafyzických termínech, které by oslovily lidi v řeckém světě, kteří uvažovali v termínech abstraktních idejí známých helénistickému myšlení. "Ortodoxie" tvrdí, že Jan je jejím mostem do světa řecké metafyziky - metafyziky, která pomáhala formovat Ježíše církvních koncilů.

Navrhujeme, abychom se nejprve podívali, zda lze Janovi snadno porozumět z hlediska jeho jinak velmi židovského přístupu. Proč bychom se měli pokoušet číst Jana, jako by byl žákem Žida Filóna nebo pohanského mysterijního náboženství? Proč bychom měli o Janovi tvrdit, že je zastáncem dogmatických závěrů mnohem pozdějších církevních koncilů? Neměli bychom mu dávat smysl na základě starozákonního světa idejí? "Co víme," říká jeden z předních biblistů, "je, že Jan byl ponořen do starozákonních Písem. Chceme-li pochopit historické předivo Janovy koncepce Logos [slova], jak ji chápal on sám, musíme se vrátit k těmto spisům Písma."²⁰

Je velkým omylem číst Jana 1:1 tak, jako by to znamenalo "Na počátku byl Syn Boží a Syn byl u Otce a Syn byl Bůh".²¹ Tohle Jan nenapsal. Německý básník Goethe se potýkal s opravou překladu: "Na počátku bylo Slovo, Myšlenka, Síla nebo Čin." Rozhodl se pro "čin". Velmi se tím přiblížil Janovu zámeru. Evangelista chtěl říci následující: "Tvořivá Boží myšlenka působí od věčnosti."

Jak napsal jeden z předních britských biblistů: "Když Jan představuje věčné Slovo, nemyslel na bytost, která by byla nějakým způsobem oddělená od Boha, ani na nějakou 'Hypostasis'. Pozdější dogmatické trinitární rozlišení by nemělo být Janovi podsouváno ... ve světle filosofie, která nebyla jeho Jana nesmíme číst ve světle dogmatických dějin tří staletí následujících po evangelistově sepsání."²²

Abychom Janovi (a zbytku Nového zákona) porozuměli, musíme věnovat velkou pozornost Janovu kulturnímu dědictví, které nebylo ve světě řecké filosofie, v němž se o tři sta let později formovala dogmatická vyznání víry. Čteme-li Jana ve světle jeho hebrejského původu, neposkytuje žádnou oporu pro učení o Ježíši, který je "Bohem Synem", věčnou nestvořenou osobou v trojjediném božství:

Autorův jazyk nás zmate, pokud nemáme nějaký kontakt s jeho myslí Evangelista Jan přebírá známý termín logos, nedefinuje ho, ale rozvádí, co jím sám myslí Tato myšlenka patřila do Starého zákona a je zapojena do celé náboženské víry a zkušenosti hebrejských písem. Je to nejhodnější termín pro vyjádření jeho poselství. Neboť "slovo" člověka je výrazem jeho "mysli"; a jeho mysl je jeho základní osobností. Každá mysl musí vyjadřovat sama sebe, neboť aktivita je podstatou mysli.... Proto Jan mluví o "Slově", které bylo u Boha a bylo *božské*, aby vyjádřil své přesvědčení, že Bůh byl vždy činnou a zjevující se myslí. Bůh ze své podstaty nemůže sedět v nebi a nic nedělat. Když Ježíš později v evangeliu říká: "Můj Otec

pracuje až dosud", říká to, co evangelista říká v prvním verši Prologu.

Janův jazyk není jazykem filozofické definice. Jan má 'konkrétní' a 'obrazné' myšlení. Nepochopení Jana [v jeho prologu] vedlo mnohé k závěru, že je 'otcem metafyzické [tj. trinitární] christologie', a proto je zodpovědný za pozdější církevní zatemnění etického a duchovního důrazu Ježíše. Evangelista neuvažoval v kategoriích 'substance' - v kategorii, která byla tak příznačná pro řeckou mysl."²³

V poučném článku v časopise *Biblical Review* J. Harold Ellens poukazuje na to, že tituly jako Syn Boží, které se používaly v době, kdy byl Nový zákon psán:

"nikdy neměly označovat postavy, na které byly použity, jako božské bytosti. Znamenaly spíše, že tyto postavy jsou prodchnuty božským duchem neboli Logem. Tituly odkazovaly na jejich funkci a charakter jako Božích lidí, *nikoliv* na to, že *jsou Bohem*. Představa, že člověk je Bůh, byla čistě řecká nebo helénistická. Proto se rané teologické debaty od poloviny 2. století vedly převážně mezi Antiochií, centrem židovského křesťanství, na jedné straně a alexandrijským křesťanstvím, *výrazně podbarveným novoplatónskými spekulacemi*, na straně druhé. Argumentace židovských křesťanů většinou spočívala v tom, že Ježíše a jeho rodinu znali a že byl člověkem, velkým učitelem, naplněným božským Logem... ale že nebyl božský v ontologickém smyslu, jak na tom trvali alexandrijci. Spory v té či oné podobě přetrvávaly, dokud nakonec nezmítla frakce Cyrila Alexandrijského, která prosazovala vysoce mytologizovaného Ježíše božské ontologické podstaty. *Cyril byl schopen zavraždit své kolegy biskupy, aby dosáhl svého*.

V době nikajského koncilu v roce 325 n. l. byla tato alexandrijská perspektiva vysoké christologie dominantní, ale nebyla nezpochybnitelná antiochijskou perspektivou nízké christologie. Od Nikaie do Chalkedonu získávala spekulativní a *neoplatonistická perspektiva* stále větší váhu a v roce 451 n. l. se stala ortodoxním křesťanským dogmatem. Bohužel to, co teologové velkých ekumenických koncilů mysleli takovými věroučnými tituly, jako je Syn Boží, *bylo vzdálené tomu, co tytéž tituly znamenaly v evangeliích*. Vyznání víry mluvila řeckými filozofickými termíny: evangelia mluvila termíny judaismu druhého chrámu Biskupové koncilů si měli uvědomit, že přesunuli půdu od hebrejské metafory k řecké ontologii a ve skutečnosti *zradili skutečného Ježíše Krista*."²⁴

Není těžké pochopit, že Bible je opuštěna, když se základním pojmům, jako je Syn Boží, dávají nové a nebiblické významy. Církevní koncily pod vlivem řeckého spekulativního novoplatonismu novozákonního Božího Syna nahradily Bohem Synem

vytvořeným podle filozofie. Když se původní titul nahradí jiným významem, vzniká nová víra. Tato nová víra se stala "ortodoxií". Trvala na svých dogmatech pod hrozbou exkomunikace a zatracení (Athanasian Creed). Nikájská dogmatická "ortodoxie" vytrhla Ježíše z jeho hebrejského prostředí a překroutila Janovo evangelium ve snaze, aby Jan zapadl do filosofické formy "ortodoxie". A tak to zůstalo dodnes.

Ke zvrácení tohoto tragického procesu je zapotřebí revoluce. Ta nastane, až křesťané převezmou osobní odpovědnost za to, že se dostanou do kontaktu s Bibli a budou ji zkoumat pomocí všech nástrojů, které máme nyní k dispozici. Klíčem ke správnému pochopení Bible je uvědomit si, že Bible je židovská knihovna knih a že Ježíš byl Židem, který byl ponořen do hebrejské Bible (Starého zákona).

Je třeba odhalit skryté pohanství v křesťanství. Dějiny ortodoxie vykazují známky ducha, který je na hony vzdálen duchu Ježíšovu. S těmi, kdo zpochybňovali "ortodoxii", se často zacházelo hrubě.²⁵ Jeden z komentátorů se ptá:

"Jak je možné, že náboženství lásky je zodpovědné za nejhorší krutosti a nespravedlnosti, které kdy lidstvo zostudily?..... Církev pronásledovala krutěji než kterékoli jiné náboženství..... Naše náboženské přesvědčení se opírá o tradiční lešení a mnohé z nás intenzivně rozčiluje, pokud je stabilita tohoto lešení zpochybněna. Průměrný katolík [a totéž platí i pro mnohé protestanty] spoléhá na neomylnost své církve, kterou obvykle přijal bez zkoumání. Přiznat si, že se jeho církev mýlila a schvalovala ohavné zločiny, je pro něj téměř nemožné."²⁶

Monoteismus

Pavel ani žádný jiný biblický autor nikdy netvrdil, že "Bůh je jen jeden: Otec, Syn a Duch svatý." Z tisíců výskytů slov Jahve (SZ) a Bůh (NZ) nelze uvést žádný příklad, který by znamenal "Bůh ve třech osobách". Trojjediný Bůh je Bibli cizí. Pavlova slova je třeba pečlivě zvážit: "Není Boha kromě jednoho.... pro nás je jeden *Bůh, Otec*." (1 Kor 8:4, 6) Je také jeden Pán Mesiáš, Ježíš (1 Kor 8:6), ale je to Pán *Kristus* (Lk 2:11; Ž 110:1), Syn jediného Boha, svého Otce.

Dva hlavní aktéři Bible jsou popsáni ve vzácném božském orákulu, které je ve NZ citováno častěji než kterýkoli jiný verš z hebrejské Bible: Ž 110:1. Tam jediný Bůh "Jahve" promlouvá k Davidovu Pánu, který je osloven jako *Adoni* ("můj Pán"). *Adoni* ve svých 195 výskytech nikdy neznamená Jediný Bůh. Vždy označuje lidského (nebo příležitostně) andělského nadřazeného, *jiného než* je Bůh. Ježíš je Davidův Pán, o němž se mluví v Ž 110,1. Byl *ustanoven* Pánem a Mesiášem -ustanoven Bohem, svým Otcem (Sk 2:34-36).

Z úcty a respektu k Ježíši Mesiáši by křesťané měli přijmout jeho židovské vyznání víry z Marka 12:28 a následujících veršů: "Slyš, Izraeli, Pán, náš Bůh, je *jediný Pán*." Bůh je *jeden* Pán. Ježíš je jiný Pán. To znamená *dva* Pány, ale vyznání víry zná jen jednoho Pána, který je Bůh (Dt 6:4; Mk 12:28nn). To je Ježíšovo vyznání víry, a tedy původní a autentické křesťanské vyznání víry. Je to také Pavlovo vyznání víry. Kéž bychom všichni s radostí přijali toto vyznání víry a připojili se k Ježíši Mesiáši dějin.

¹ Maurice Wiles, *The Remaking of Christian Doctrine, The Hulsean Lectures*, 1973, London: SCM Press, 1974.

² Don Cupitt, *The Debate About Christ*, London: SCM Press, 1979, s. vii, 4.

³ E.G. Selwyn, *First Epistle of Peter*, s. 124.

⁴ G.T. Purves, D.D., *The Testimony of Justin Martyr to Early Christianity*. New York: Randolph and Co., 1889, s. 167.

⁵ Sv. 1, s. 802. Viz dále náš článek "[Do Souls Go to Heaven?](#)"

⁶ E.C. Dewick, *Primitive Christian Eschatology, The Hulsean Prize Essay for 1908*, Cambridge University Press, 1912, s. 253, 254.

⁷ E.G. Selwyn, *First Epistle of St. Peter*, Baker Book House, 1983, s. 248, 250. Nesouhlasíme s tím, že Petrova představa o Ježíši je jiná než Pavlova a Janova. Je velmi nepravděpodobné, že by se apoštolové lišili v názoru na to, kdo byl Ježíš.

⁸ 2 Kor. 5:1. Toto je správný překlad slova *aionios*, tj. patřící do budoucího věku Království, nikoli "věčný". To ovšem neznamená, že budoucí tělo je dočasné. Poskytuje nesmrtelnost, a proto trvá navěky. Získání tohoto těla je nicméně velkou událostí nadcházejícího věku, kterou představuje vzkříšení.

⁹ Synoptický způsob vyjádření téže myšlenky hovoří o království "připraveném před založením světa". (Mat. 25:34).

¹⁰ Viz NIV u Jana 16:28. Z českých jen EP: navracím se k Otcí.

¹¹ Charles Gore, *Belief in Christ*, John Murray, 1923, s. 31.

¹² Všimněte si chybného překladu v našich verzích: V textu se nemluví o početí, ale o "zplolení" Otcem skrze Ducha svatého. Je to Otcovo působení, které uvádí Syna do existence. Boží Syn, Mesiáš, je nadpřirozeně stvořená osoba, druhý

Adam. Všimněte si také zmínky o Ježíšově "vzkříšení" ve Sk 13:33, která odkazuje na to, že ho Bůh uvedl v život. Verš 34 zmiňuje jeho následném vzkříšení.

¹³ Justin Mučedník je snad prvním církevním otcem, který hovoří o zplození Syna *před* Genesis (tj. před stvořením). Neposkytuje však žádnou biblickou oporu pro takové předpозemské zplození Syna. Podle Bible byl Boží Syn zplozen, stejně jako všechny lidské osoby, v okamžiku svého početí v matčině lůně. Justin se od Matouše liší tím, že říká, že Syn přišel "skrze" Marii. Matouš tvrdí, že přišel z Marie. To poukazuje na posun v myšlení, k němuž došlo do roku 150 n. l., posun, který byl zárodkem pozdější trinitární formulace.

¹⁴ Použití tvaru slovesa "byli" je zajímavé ve světle alternativního čtení v Janově evangeliu 17:5, které hovoří o "slávě, která byla u tebe". Jednalo by se o výrok o již existující slávě (nikoli o předlidském Ježíši), o jejíž udělení se Ježíš modlil (Jan 17:5), a také o slávu svých následovníků (Jan 17:22). (Viz Raymond Brown, *The Gospel According to John*, Doubleday, 1970, s. 743.) Všimněte si také, že Augustin a mnozí další komentátoři nenacházejí v Jn 17:5 žádný **důkaz doslovné** preexistence.

¹⁵ Jan 1:14. Ježíš ztělesňuje Boží moudrost, stejně jako ztělesňuje Boží "spásu" (Lukáš 2,30)..

¹⁶ Deut. 6:4; Marek. 12:29nn.; 1 Kor. 8:4-6; 1 Tim. 2:5; Jan 17:3; 5:44.

¹⁷ *Dialog* 56, 62, 128, 129. Justin věřil, že Syn byl zplozen před stvořením v Genesis, ale ne, že byl vždy Synem. Justin tedy nebyl trinitář..

¹⁸ Ef. 3:9; Kol. 1:26; 2 Tim. 1:9; Tit. 1:2; srv. 1 Pet. 1:20; Zj. 13:8.

¹⁹ Všimněme si oprávněného protestu Jamese Dunna proti Cranfieldově komentáři k Řím 1:4. "Neznepokojen používáním anachronických kategorií, Cranfield nadále tvrdí, že Pavel 'chtěl omezit použití výrazu „který přišel do existence“ na *lidskou přirozenost, kterou převzal Ten (Boží Syn, v. 3)*'" (*Romans*, 1-8, s. 15). Cranfield se snaží z Pavlových slov zdůvodnit "ortodoxii". Pavel však nebyl ani "ortodoxní" trinitář, ani "neortodoxní" arián.

²⁰ C. J. Wright, "Jesus the Revelation of God," v *The Mission and Message of Jesus: An Exposition of the Gospels in the Light of Modern Research*, New York: E.P. Dutton and Co., 1953, s. 677.

²¹ Srov. velmi zavádějící parafrázi *Living Bible*: "Dříve než cokoli jiného existovalo, byl u Boha Kristus. On byl vždycky živý a je sám Bohem. On stvořil všechno, co existuje - neexistuje nic, co by nestvořil" (Jan 1:1-2)

²² C. J. Wright, "Jesus the Revelation of God," s. 707.

²³ *Ibid.*, s. 707, 711.

²⁴ Viz "The Ancient Library of Alexandria" v *Bible Review*, Feb. 1997 a další komentáře v *BR*, June 1997 (zdůraznění ode mne).

²⁵ Poučný příklad pomýlené náboženské horlivosti a krutosti naleznete v popisu Kalvínova krutého pronásledování a popravy španělského lékaře a učenice, který zpochybňoval učení o Trojici v Marian Hillar, *The Case of Michael Servetus (1511-1553): The Turning Point in the Struggle for freedom of Conscience*, Edwin Mellen Press, 1997.

²⁶ Dean W. R. Inge, *A Pacifist in Trouble*, London: Putnam, 1939, s. 180, 181.